

Projekt „Terviklikud planeerimislahendused pool-looduslike koosluste jätkusuutlikuks majandamiseks” (LIFE Viva Grass, LIFE13 ENV/LT/000189)

Seminar „Ökosüsteemide teenuste keskkonnakorraldusse ja planeerimisprotsessi viimine“

26.09.2017 Nasva klubi (Sõrve mnt 53, Nasva, Lääne-Saare vald, Saaremaa), kell 10-17

Kokkuvõte

Osalejad:

1. Allar Liiv, Keskkonnaamet
2. Andres Abna, Lääne-Saare VV
3. Eleri Kautlenbach, Rahandusministeerium
4. Evelin Mesila, Lääne-Saare VV
5. Jaanika Tiitson, Lääne-Saare VV
6. Kaidi Jakobson, Maaeluministeerium
7. Kairi Niit, Lääne-Saare VV
8. Kalev Sepp, Eesti Maaülikool
9. Katrin Kuusk, Lääne-Saare VV
10. Kätlin Kallas, Keskkonnaamet
11. Laura Rimmelgas, Balti Keskkonnafoorum
12. Lauri Klein, Keskkonnaagentuur
13. Merle Kuris, Balti Keskkonnafoorum
14. Tiina Orav, Lääne-Saare VV

Seminari eesmärk: Anda üldine ülevaade sellest, mida ökosüsteemide teenuste ehk looduskapitali keskkonnakorraldusse ja planeerimisprotsessi viimine võiks tähendada, miks see vajalik on ja milliseid tegevusi sellega seoses kavandatakse.

Sissejuhatus - Laura Rimmelgas, Balti Keskkonnafoorum

Laura Rimmelgas tutvustas seminari päevakava ja lühidalt LIFE Viva Grass projekti.

Miks peaks ökosüsteemide teenuste kaardistamise ja hindamisega tegelema ja mida riiklikul tasandil sellega seoses kavandatakse – Lauri Klein, Keskkonnaagentuur

Lauri Klein selgitas mõisteid „ökosüsteem“, „rohetaristu“, „ökosüsteemiteenused“, „looduskapital“; rääkis, miks ja kuidas hinnata ökosüsteemiteenuseid ning tutvustas ELME projekti esimest tegevust, mille eesmärk on Eesti ökosüsteemide teenuste kaardistamine ja hindamine. Esineja tõi välja ka ökosüsteemiteenuste majandusliku hindamisega seotud võimalikud ohud ja võimalused jätkusuutlikuteks valikuteks.

Projekti „Terviklikud planeerimislahendused pool-looduslike koosluste jätkusuutlikuks majandamiseks” (LIFE Viva Grass, projekt nr LIFE13 ENV/LT/000189) rahastavad Euroopa Liidu LIFE+ programm, Leedu Vabariigi Keskkonnaministeerium, Läti Keskkonnakaitse Fondi administratsioon, Eesti Keskkonnainvesteeringute Keskus ja projekti partnerid.

Arutelu:

- Kas ELME raames rohevõrgustiku analüüs tehakse konkreetsetel pilootaladel?
 - Osa analüüsi tehakse kogu Eesti ulatuses (nt ulukite liikumine), lisaks tehakse pilootanalüüsid nii linnalises keskkonnas kui ka maapiirkonnas (pilootala Pärnumaa). Projekti juhub Hendrikson & Ko, Kalev Sepp/EMÜ on ka kaasatud.
- Kui tööriist valmib, kuidas see valdadesse jõuab?
 - Kogu ELME analüüsi andmestik ja juhendid on kasutamiseks kõigile. Plaanis on ka koolitused planeerijatele Tallinnas ja Tartus. Juhendi eesmärk on, et see oleks praktiliselt kasutatav. LIFE Viva Grass projektis töötatakse välja rohumaadele keskenduv planeerimise töövahend (mille võimalusel võiks ühendada ELME töölauga) ja kavas on ka koolitused, seetõttu on plaanis teha koostööd.
- EL elurikkuse strateegia järgi tuleb taastada vähemalt 15% kahjustatud ökosüsteemidest, kas Eestis on teada, millised need on?
 - Ei oska öelda, pole kokku lepitud, millega võrreldes 15% ja mille alusel seda hinnata. Soomlased ütlevad, et neil on juba täidetud see nõue. Meil Eestis on ka tegelikult säilinud oluliselt rohkem kui mõnes muus riigis. Riikidel on erinevad lähtepunktid.

Euroopa Liidu keskkonnapoliitika märksõnad ja Eesti. Looduspõhised lahendused, ökosüsteemiteenused, planeeringud – Kalev Sepp, Eesti Maaülikool

Kalev Sepp andis ülevaate olulisematest Euroopa Liidu keskkonnapoliitika märksõnadest ja strateegilistest dokumentidest, selgitas looduspõhiste lahenduste olemust ja võimalusi, tutvustas LIFE Viva Grass projektis väljatöötatava planeerimisvahendi võimalusi ning arutles, kuidas ökosüsteemiteenused ja looduspõhised lahendused võiksid Eestis jõuda keskkonnakorraldusse ja planeeringutesse.

Ettekande lõpus andis Kalev Sepp osalejatele ülesanded praktiliseks tööks.

Arutelu:

- Kes hakkab hoidma LIFE Viva Grass projektis väljatöötatavat planeerimisvahendit?
 - Planeerimisvahend saab olema avatud platvormil ja vähemalt 5-6 aastat avalik, server asub Lätis (Läti Ülikool).
 - Keskkonnaagentuur on huvitatud selle ületoomisest oma serverisse ja ühendamisest ELME töölauga, aga esialgu on ebaselge, kuidas see võimalik oleks.
- Maastikku saab hoida ainult kohalik kogukond, tulgu Brüsselist mis juhised tahes. Me ei tee seda Brüsseli, vaid kohaliku kogukonna jaoks, kuna see on jätkusuutlik viis majandada. Tuleb vaadata tervikut, hankepõhisel majandamisel võivad asjad käest ära minna.
- Lümenda kandi probleem on, et Vilsandi RP alal kogukonda praktiliselt ei ole. Tuleks asustada inimest sinna tagasi, sest pärandkooslused säilivad ainult inimese ja looduse koostöös. Nt leevendada ehituspiiranguid, kuna praegu on ainult vanadel talukohtadel ehitamine võimalik.

- Ehitusõiguse vabaksandmine ei pruugi tagada, et inimesed sinna püsivalt elama tuleksid (teevad hoopis suvilaid nt), seetõttu peaks riik selle hästi läbi mõtlema.

Praktiline töö rühmades (osalejad jagunesid 3 rühma):

- 1. Millised võiksid olla rohumaa (poollooduslike koosluste) jätkusuutlikumad kasutamissenaariumid Saaremaal, arvestades ökosüsteemiteenuseid ja mis toetaksid maapiirkondade elujõulisust ja majanduse arengut? Nimeta 3-4 olulisemat.**

1. intensiivne põllumajandus, vajadusel rohumaad üles künda; 2. Loodushoid, toetused; 3. Arendusteks (elamumaad); 4. Metsastada; 5. Majandamine nagu praegu; 6. Maa kasutusest välja jätmise; 7. Muu – sõnasta.

Jätkusuutlikuks peeti nn elustiilitalundust (väkeloomapidamine, et hoiaks korras maad, kus ma elan, taotlen toetusi, kuid toodan enda ja pere jaoks, kasutan kõik ära), aga samuti multifunktsionaalset majandamismudelit (talupidamine üks mitmest sissetulekust), loomade rentimisvõimalust maade hooldamiseks (nt kogukonnapõhine), loodushoidu ja toetusi, mis stimuleeriks inimest poollooduslike kooslusi hooldama, ja ka läbimõeldud elamumaade arendamist.

Selleni jõudmiseks oleks vaja riigi ja KOV toetust, koolitusi, toetada kogukonda, kes tegeleb poollooduslikele kooslustele sobivate tegevustega, looduse väärimist ja inimest, kes seda teeb. Soosida seda läbi toodete soosimise ja turundusele kaasaaitamise. Väiketootmisele võiks olla erandid (praegu on nõuded väiketootjale analoogsed tööstuse nõuetele, nt seebi tegemine). Võiks seada tingimused maale, mida võib ja mida tuleks seal teha, et toetaks loodushoidu ja tooks püsielanikke.

- 2. Sõnasta rohumaa (alvar, rannaniit) olulisemad ökosüsteemiteenused, mida tuleks säilitada või parendada, arvestada keskkonnakorralduses.**

- *Varustusteenused – ökosüsteemide võime pakkuda loodusvarasid: toit, vesi, toorained (sööt, kütus jne), ravimid/kosmeetika, geneetilised varud.*
- *Reguleerivad teenused – ökosüsteemide võime reguleerida protsesse: kliimaregulatsioon; ekstreemsete looduslike mõjude/looduskatastroofide regulatsioon; vee, õhu ja pinnase puhastamine; erosiooni ja muldade toitelisuse regulatsioon; tolmeldamine; müra regulatsioon; kahjurite ja haiguste regulatsioon.*
- *Kultuuriteenused – ökosüsteemide võime pakkuda mittemateriaalseid hüvesid: puhkus ja turism; esteetilised väärtused; inspiratsioon kunstis, tehnoloogias ja teaduses; haridus- ja uurimismaterjal; hingelised ja usulised kogemused; kultuuriline identiteet.*

Sellele küsimusele lähenesid rühmad natuke erinevalt.

Esimene rühm tõi välja igast kategooriast olulisemad teenused: varustusteenustest sööt, ravimtaimed, kvaliteetsem inimtoit (liha vms); reguleerivatest teenustest ekstreemsed looduslike olude reguleerimine, tolmeldamine, vee, õhu ja pinnase puhastamine; kultuuriteenustest kultuuriline identiteet, haridus- ja uurimismaterjal, inspiratsioon, puhkus ja turism, esteetilised väärtused.

Teine rühm pidas kõige olulisemaks kultuuriteenuseid (liigirikkus, pärandkultuur), kuna nende hoidmiseks on vaja hoida poollooduslike kooslusi ja sellega on tagatud ka varustus- ja reguleerivate teenuste säilimine.

Kolmas rühm arvas, et parendama peaks varustus- ja kultuuriteenuseid selliselt, et reguleerivad teenused säiliks.

3. Milliseid EL keskkonnapoliitika teemasid tuleks arvestada üldplaneeringutes (luua ruumilised tingimused)?

Nutikad ja säästvad linnad; looduskapital (loodusvarad koos ökosüsteemiteenustega); kliimamuutustega kohanemine; infrastruktuuride sidusus (sh roheline infrastruktuur); inimeste heaolu ja tervis (tervendavad, multifunktsionaalsed maastikud, pargid)

Leiti, et kõik nimetatud teemad on mingil kujul rakendatavad, ja kui rakendada esimesed neli, siis läbi nende ongi inimese heaolu ja tervis tagatud (või võib ka võtta vastupidi, et inimese heaolu ja tervise eesmärk hõlmab ka kõik teised). Praktilisel rakendamisel jääks ilmselt hätta, seetõttu tegeleb Rahandusministeerium planeerimiseseaduse ülevaatamisega selle sügise jooksul.

Kõige olulisemaks peeti inimeste heaolu ja tervist, aga ka infrastruktuuride sidusust ja kliimamuutustega kohanemist.

Infrastruktuuride sidususe osas tuleb arvestada, et rohevõrgustik on küll üldplaneeringus seatud, kuid kui inimesed ei saa selle olulisusest aru, siis pole sellest kasu.

Inimese tervise ja heaolu eesmärk on seotud ka kaitsealadega, mis moodustavad ca 20% Eesti territooriumist ja millele see eesmärk annab täiendava otstarbe.

Linnade puhul on samuti oluline inimese heaolu ja tervis, mis katab teised eesmärgid, ning lisaks nutikad ja säästvad linnad ja kliimamuutustega kohanemine (üleujutus, rajuvihmad).

Seminarile järgnes õppereis Lümända piirkonda (Riksule ja Karalasse):

1. Riksu: Ants Jõgi (Laherand MTÜ) ja tema lihavecistega karjatatavad rohumaad Riksu ranniku hoiualal (150 ha rendimaid, 45 amme, 2 sugupulli).
2. Karala, Roopa sadam: Kaja Juulik (Karala külaelu arendamise selts MTÜ), kiviaedade ehitamine, hanede söödapõllud, linnujaht, LIFE Viva Grass infotahvel Lümända kandi rohumaadest ja nende ökosüsteemiteenustest.

Kokkuvõtte koostas Merle Kuris, merle.kuris@bef.ee

